

MAANDBLAD VOOR ACCOUNTANCY EN BEDRIJFSHUISHOUDKUNDE

ONDER REDACTIE VAN: R. A. DIJKER, G. P. J. HOGEWEG, PROF. Dr. A. B. A. VAN KETEL, PROF. TH. LIMPERG JR., A. NIERHOFF, M. PIMENTEL EN H. R. REDER.

Rubriek Redacteuren: Examen-Vraagstukken: Drs. Abr. Mey en Drs. J. Paardekooper — Literatuur: Drs. S. Kleerekoper — Beslechte Geschillen: Prof. Mr Ch. Zevenbergen — Uit de Financieele Huishouding der Overheid: J. H. Textor — Uit het Buitenland: F. Haarbosch, Ch. Hageman, Drs. A. Th. de Lange, Drs. W. P. den Turk — Efficiëntie: R. W. Starreveld — Belastingvraagstukken: J. O. van Gruisen — Nieuws inzake Wetgeving, Resoluties en Beslissingen op het gebied der Belastingen: Mr Dr. E. Tekenbroek — Repertorium van Tijdschrift-Literatuur: Drs. M. Behrens, Drs. G. L. Groeneveld, J. P. de Haan en Drs. E. M. Premela — Buiten de vaste rubrieken werden in de vorige jaargang bijdragen geplaatst van Drs. Th. J. Addens, B. van den Berg, W. N. de Blaey, Mr Th. Branbergen, Mr P. J. Dam, E. van Dien, F. F. van Doorne, N. Elgersma, H. Engels, L. van Essen Lzn., E. Goudsmit, J. D. le Grand, A. M. Groot, J. J. M. H. Nijst, James Polak, T. C. L. Rimmelzwaan, I. Roet Jzn., J. Vaz Dias Jr., C. Verweij, J. A. J. de Vries.

SECRETARIS DER REDACTIE - Mr TH. LIMPERG | UITGEVER: J. MUUSSES — PURMEREND
HEERENGRACHT 455, AMSTERDAM-C., TEL. 37814 | TELEFOON 77 — GIRO No. 15062

DE COPIE VAN INGEZONDEN BIJDRAGEN WORDT NIET TERUGGE-
GEVEN. - NADRIJK IS GEOORLOOFD. ZOO DE BRON WORDT GE-
NOEMD. - BOEKEN TER RECENSIE EN ALLE ANDERE STUKKEN
VOOR DE REDACTIE ZENDE MEN AAN DEN SECRETARIS.

VERSCHIJNT MAANDELIJKS. BEHALVE IN DE MAAND AUGUSTUS.
ABONNEMENT PER JAAR F 10.—. FRANCO PER POST F 10.24. BUITEN-
LAND F 10.60. — MEN ABONNEERT ZICH VOOR DEN GEHEELEN
JAARGANG

INHOUD

Over de waarde van incurante aandelen	Blz	161
door A. Nierhoff		
Het examen voor gemeente-accountant	„	163
door Mr D. Simons		
Administratieve fabrieksorganisatie (I)	„	164
door C. van der Burg		
Nieuws inzake wetgeving, resoluties en beslissingen op het gebied der belastingen	„	166
Red.: Mr. Dr. E. Tekenbroek		
Op zich zelf staande werkzaamheden — Aftrek krach- tens art. 19 I. B. van verschuldigde verstrekingen voor levensonderhoud — Verkoop-maatschappijen en de Omzetbelasting		
Uit het buitenland	„	169
„De Engelsche accountantsverklaring”, door Ch. Ha- geman		
Een boekje over conjunctuurstatistiek	„	169
door Drs. W. P. den Turk		
Vragenbus	„	170
Literatuur marktanalyse en conjunctuuronderzoek; met antwoord van Prof. Th. Limperg Jr.		
Boekhouding en formulieren voor ziekenhuizen; met antwoord van Prof. Th. Limperg Jr.		
Nederlandsche Handelshoogeschool	„	172
Tentamen Rekeningwetenschap September 1937		
Repertorium van tijdschrift-literatuur op het gebied van accountancy en bedrijfshuishoudkunde	„	173
Boekenrepertorium	„	175
Nederlandsche Handelshoogeschool	„	176
Mededeeling		
Psychotechnische tentoonstelling	„	176
Mededeeling		
Nederlandsch Instituut voor Efficiency	„	176
Mededeeling		

OVER DE WAARDE VAN INCOURANTE AANDEELEN

De groote meerderheid der incurante aandelen vormen de aandelen in familie-vennootschappen. De enorme uitbreiding van het aantal familie-vennootschappen in ons land maakt, dat

de waardebepaling van incurante aandelen van groote beteekenis is geworden voor den fiscus. Zooals bekend, moeten zowel voor de vermogensbelasting als voor de successierechten de niet genoteerde aandelen worden vastgesteld naar hunne geldswaarde.

De waardeering van slechts enkele aandelen biedt in den regel weinig moeilijkheden. Het fiscaal belang is dan trouwens van weinig beteekenis. Dit wordt anders wanneer de aandelen in handen zijn van één of enkele personen, die in de vennootschap de macht uitoefenen. Het is over deze aandelen, dat in dit artikel gesproken zal worden.

De bepaling van de waarde van incurante aandelen is een bedrijfseconomisch vraagstuk. Over het vaststellen van de geldswaarde voor vermogensbelasting en successierechten is in het verleden vrij veel geschreven; door Raden van Beroep en Hoogen Raad zijn in den loop der jaren verschillende beslissingen met betrekking tot de waardebepaling van incurante aandelen genomen, waardoor de meening van deze beroepsinstanties voor bepaalde gevallen bekend is. Daar bij de bepaling van de geldswaarde alle gegevens in aanmerking komen, zal men nooit tot eene bepaalde formule kunnen komen, die voor de vaststelling van de geldswaarde kan dienen. Iedere formule zal leiden tot eene eenzijdige beschouwing van het vraagstuk, waardoor aan het feit, dat alle factoren in aanmerking moeten worden genomen, te kort wordt gedaan.

Tot het innemen van een eenzijdig standpunt, en wel dat als geldswaarde de intrinsieke waarde genomen moet worden, schijnt aanleiding te geven eene Ministerieële missive van 26 Juli 1932 en een arrest van den Hoogen Raad van 24 Februari 1937. Beide hebben betrekking op de waardeering van aandelen in familie-vennootschappen voor de vermogensbelasting. Het is van belang de richtlijnen, die daarin gegeven worden, nader te bezien.

De inhoud van de genoemde Ministerieële missive is als volgt:

In den laatsten tijd zijn moeilijkheden gerezen ten aanzien van de bepaling van de waarde van incurante aandelen. Die moeilijkheden spruiten vooral voort uit de omstandigheid, dat het op het oogenblik vrijwel onmogelijk is, iets te voorzien van de toekomstige rentabiliteit der onderneming of van het toe-

komstige rendement der aandelen; en dat met name de cijfers uit het verleden in dat opzicht weinig of geen waarde hebben. Dit geldt uiteraard niet in dezelfde mate voor alle incurante aandelen; veelal zal echter uit het ongemotiveerd lage peil of uit de grilligheid van den beurskoers van gelijksoortige aandelen kunnen worden afgeleid, dat een bepaald incurant aandeel onder de vorenbedoelde categorie is te rangschikken.

Indien aandelen als hierboven zijn bedoeld, zich voor het grootste deel bevinden in handen van één persoon of van enkele personen (familie-vennootschappen), zal dikwijls kunnen worden geredeneerd, dat weliswaar niets er op wijst, dat binnen afzienbaren tijd het rendement een normale rente zal overtreffen, doch dat anderzijds uit het feit, dat men het in de onderneming gestoken kapitaal intact laat en zelfs voor het in stand houden van de onderneming nog kapitaal en arbeid beschikbaar stelt, valt af te leiden, dat men er niet op rekent, buiten de onderneming een hooger rendement te kunnen maken.

Van die redenering uitgaande, acht ik het gerechtvaardigd, de waarde van de hierbedoelde aandelen te stellen op de intrinsieke waarde, zonder meer; aan de rentabiliteitswaarde behoeft, naar mijne meening, geenerlei invloed te worden toegekend, omdat noch een abnormaal hooge noch een abnormaal lage rentabiliteit kan worden voorzien. Een correctie wegens incurantheid komt evenmin te pas in dit systeem, dat in wezen neerkomt op een voorbijzien van den naamlooze-vennootschaps-vorm.

In het jaar 1932 had de crisis reeds een grooten omvang aangenomen. Het bepalen van de waarde van incurante aandelen was toen zeer moeilijk geworden, doordat dikwijls niet te voorzien was hoe de toekomstige rentabiliteit eener onderneming zou zijn. De Minist. missive wilde blijkbaar eene oplossing geven voor de gevallen, waarin noch een abnormaal hooge noch een abnormaal lage rentabiliteit verwacht kon worden; de waarde der aandelen wordt dan gesteld op de intrinsieke waarde.

Het standpunt van den Minister brengt naar mijne meening geen wijziging in de voordien bestaande opvatting, dat bij de waardebepaling van incurante aandelen met alle factoren rekening moet worden gehouden.

Bij de vaststelling van de waarde van aandelen in familie-vennootschappen neemt inderdaad de intrinsieke waarde eene belangrijke plaats in. Indien de activa der onderneming tot hunne vervangingswaarde zijn herleid, kan de grootte van het in de onderneming aanwezige kapitaal worden bepaald en zoodoende de intrinsieke waarde der aandelen worden vastgesteld. Daarna rijst echter de vraag of in de toekomst het kapitaal eene voor het bedrijf normale vergoeding zal opleveren. Hierbij komt dan uit den aard der zaak niet alleen in beschouwing het dividend, dat door den eenigen aandeelhouder of door de enkele aandeelhouders, die de macht in handen hebben, wordt vastgesteld, maar moet ook met extra-afschrijvingen en buitengewone reserveeringen rekening worden gehouden. Beoordeeld zal moeten worden, wat na normale afschrijvingen en na noodzakelijke reserveeringen voor risico's voor uitkeering zou overblijven. Indien aangenomen mag worden, dat de toekomstige bedrijfsresultaten van dien aard zullen zijn, dat voor het kapitaal, dat de intrinsieke waarde vertegenwoordigt, eene voor het bedrijf normale vergoeding zal worden verkregen, dan kan de geldswaarde der aandelen op de intrinsieke waarde worden gesteld. Voor de gevallen in de Minist. missive genoemd, kan noch een abnormaal hooge noch een abnormaal lage rentabiliteit worden voorzien. Het vaststellen van de waarde der aandelen op hunne intrinsieke waarde is dan zeer zeker te verdedigen.

Na het verzenden van de Minist. missive in 1932 is de econo-

mische toestand van ons land veel slechter geworden. Vele bedrijven werkten met steeds grootere verliezen. Om een of meer redenen werd het bedrijf meestal toch voortgezet. Het zou onjuist zijn, indien bij de waardebepaling van aandelen met de te verwachten verliezen geen rekening zou worden gehouden. Het feit, dat de vaststelling van de waarde in dergelijke gevallen zeer moeilijk is, mag geen aanleiding zijn om deze verliezen uit te schakelen. Dit is naar mijne meening ook niet in overeenstemming met den inhoud van de Minist. missive. Voor dergelijke bedrijven de intrinsieke waarde aan te houden zou onjuist zijn. Eene zoodanige interpretatie van de Minist. missive zou trouwens tot eigenaardige consequenties leiden in tijden van hoogeconjunctuur. De groote winsten zouden dan geen invloed uitoefenen op de waarde van de aandelen.

Zooals uit het bovenstaande blijkt, is de inhoud van de Minist. missive van 26 Juli 1932 niet in strijd met het standpunt, dat met alle factoren en omstandigheden rekening moet worden gehouden.

En nu het arrest van den Hoogen Raad van 24 Februari 1937. Het betrof hier voor de vermogensbelasting 1934/35 eene waardeering van aandelen in een drietal naamlooze vennootschappen, waarvan de aandelen in handen waren van twee broers, ieder voor de helft. De Inspecteur had de geldswaarde der aandelen afgeleid uit de intrinsieke waarde. De Raad van Beroep handhaafde den aanslag van den Inspecteur. Het bij den Hoogen Raad ingestelde beroep in cassatie werd verworpen, de beslissing van den Raad van Beroep werd gehandhaafd.

De Inspecteur had in zijn verzoekschrift gewezen op het bijzonder karakter der aandelen, die niet als beleggingseffecten moesten worden beschouwd, maar als bewijzen van gerechtigdheid in de kapitalen geïnvesteerd in ondernemingen, feitelijk aan belanghebbende en diens broeder, ieder voor de helft, toebehoorende. Belang had daarom volgens den Inspecteur slechts de vraag of het kapitaal der bedrijven in de toekomst eene behoorlijke rentabiliteit zou hebben. Het was van algemeene bekendheid, dat in een industrieel bedrijf als het onderhavige jaren van groote winsten werden afgewisseld door jaren van geringe resultaten of verliezen. Door elkaar genomen was het kapitaal in de bedrijven een zeer rendabele belegging geweest en zou het op den duur ook weer worden.

De Raad van Beroep kwam in zijn overwegingen tot de gevolgtrekking, dat in het onderhavige geval de rentabiliteit der ondernemingen een verwerpelijke maatstaf was en vervolgde dan:

„Dat men mogelijk van dezen maatstaf zou kunnen uitgaan, indien de belanghebbende vrij was zich, zoodra hij dit verkoos, van zijn aandelenbezit te ontdoen en derhalve gelegenheid had uitsluitend van gunstige jaren te profiteren door met zijn kapitaal een ruime winst te behalen om het, bij kenterend getij, in rustige belegging in veiligheid te brengen; dat in feite de belanghebbende echter vrijwel genoodzaakt is om niet alleen in gunstige jaren, doch ook in tijden van achteruitgang en verlies zijn vermogen, dat in die aandelen is gestoken, daarin te laten”.

Houdt de Inspecteur dus wel degelijk rekening met de rentabiliteit, de Raad van Beroep schakelt deze geheel uit. De naamlooze vennootschapsvorm wordt blijkbaar door den Raad van Beroep geheel ter zijde geschoven. De aandelen dragen volgens den Raad van Beroep het karakter van in eigen onderneming gestoken bedrijfskapitaal. Voor de bepaling van de geldswaarde der aandelen moet derhalve het in de naamlooze vennootschappen aanwezige kapitaal worden vastgesteld.

Het standpunt van den Raad van Beroep lijkt mij niet houdbaar. Moge het waar zijn, dat de twee broers er tijdens hun

leven hoogstwaarschijnlijk niet toe zullen komen aandeelen te verkoopen, het feit, dat de naamlooze vennootschappen zijn opgericht, waardoor verhandelbare aandeelen zijn ontstaan, is niet te ontkenen. Na den dood van de oprichters van de naamlooze vennootschappen zullen de aandeelen in handen van familieleden en later mogelijk ook van anderen overgaan.

De Hooge Raad nam in zijn beslissing de conclusie van den Raad van Beroep, dat de rentabiliteit een verwerpelijke maatstaf is, niet over. De Hooge Raad sprak zich ten aanzien van dit punt als volgt uit:

„Dat de Raad van Beroep op grond van de gebleken omstandigheden kon en mocht beslissen, dat het door belanghebbende in de hier bedoelde aandeelen vastgelegde kapitaal niet het karakter draagt van eene belegging in effecten, doch veel-er is een in eigen onderneming gestoken bedrijfskapitaal;

„Dat dit vastgesteld zijnde, de Raad, die daarbij kennelijk het oog heeft gehad op hetgeen door den Inspecteur onweersproken werd gesteld omtrent het wisselvallige van de in belanghebbendes onderneming uitgeoefende bedrijven, waarin jaren van groote winsten steeds zijn afgewisseld met jaren van geringe resultaten of verliezen, kon aannemen, dat ten deze, bij het bepalen van de geldswaarde der bedoelde aandeelen, met de rentabiliteit der onderneming, als afzonderlijken maatstaf, geen rekening behoorde te worden gehouden”.

Ten aanzien van de rentabiliteit zegt dus de Hooge Raad, dat de Raad van Beroep kennelijk het oog heeft gehad op de door den Inspecteur genoemde wisselvallige bedrijfsresultaten. Aan de rentabiliteit werd door den Hoogen Raad dus wel betekenis toegekend. Uit het arrest mag dus niet de conclusie worden getrokken, dat de Hooge Raad in het algemeen zich op het standpunt stelt, dat voor aandeelen in familie-vennootschappen als geldswaarde de intrinsieke waarde moet worden genomen. In het hierboven besproken arrest was dit laatste het geval, omdat in het verleden het kapitaal in de onderneming eene zeer rendabele belegging was geweest en het dit op den langen duur ook weer zou worden. Dooreengenomen werd dus voor het kapitaal eene behoorlijke vergoeding ontvangen, zoodat de intrinsieke waarde als geldswaarde kon worden aanvaard.

A. NIERHOFF

HET EXAMEN VOOR GEMEENTE-ACCOUNTANT

In zijn openingsrede tot den laatsten Accountantsdag van het Instituut heeft de Voorzitter, de heer *H. R. Reder*, critiek geuit op de instelling, in den loop van dit jaar, van een afzonderlijk examen voor gemeente-accountant. Een dergelijke rede laat ter plaatse waar en ten tijde wanneer zij wordt gehouden, geen debat toe en op den Accountantsdag moest de critiek van den heer *Reder* dus onweersproken blijven.

Het betreft hier echter een onderwerp, dat verdient in hoor en wederhoor te worden behandeld. Ik acht het daarom een gelukkige gedachte van de Redactie van dit Maandblad zijn kolommen voor een uiteenzetting van de argumenten pro en contra open te stellen.

Mij is verzocht de instelling van het examen voor gemeente-accountant als voorstander daarvan te bespreken. Laat ik terstond opmerken, dat ik het examen van het Nederlandsch Instituut uit eigen, niet ver achter mij liggende, ervaring ken en dat ik de goede hoedanigheden daarvan ten volle waardeer. Wanneer ik de invoering van het nieuwe examen voor gemeente-accountant gerechtvaardigd en juist acht, zoo geschiedt dit dus niet door onbekendheid met of gebrek aan appreciatie voor het Instituutsexamen.

Het Instituutsexamen heeft oudere rechten en daarom rust op het nieuwe, ingestelde, doch nog niet praktisch toegepaste examen voor gemeente-accountant de bewijslast zijn recht van bestaan naast het oude examen aan te toonen.

Beide examens vinden m.i. hun grond in maatschappelijke behoeften. De moderne maatschappij heeft noodig deskundige en betrouwbare controleurs van haar financieel raderwerk, adviseurs omtrent de inrichting van haar administraties en inzake de organisatie en de functioneering van haar economische deelen, de ondernemingen. Die controleurs en adviseurs zijn de accountants.

In de maatschappij onderscheiden wij de particuliere ondernemingen van de overheidsbedrijven en -diensten. Bij deze laatste niet minder dan bij de eerste bestaat de behoefte aan de controle en de voorlichting, die van den accountant kunnen worden verkregen. Door den aard van de overheidshuishouding is deze behoefte echter anders genuanceerd, anders getint, hoewel met die der particuliere ondernemingen verwant. Het verschil maakt de eenigszins andere vorming van den accountant, die de Overheid wil dienen, noodig. Ziedaar in het kort de motiveering van de specialisatie van den Overheids-accountant, waarvan het examen voor gemeente-accountant een noodzakelijk gevolg is.

Op dit punt richten zich echter de pijlen der critiek en de korte motiveering moet derhalve worden aangevuld. De critiek wordt duidelijk en beknopt weergegeven in wat de heer *Reder* zeide en dat ik daarom hier laat volgen: „Uiteraard zijn voor gemeente-accountants enkele bijzondere eischen te stellen ten aanzien van kennis der wetten en verordeningen en der ambtelijke verhoudingen, welke in acht zijn te nemen, doch deze bijzondere eischen wettigen zeker niet de instelling van een afzonderlijk accountantsexamen; het in dit opzicht noodige, aanvullende examen zou op een eenvoudige wijze te regelen zijn geweest.”

In dit betoog treft mij in de eerste plaats de erkenning, dat voor gemeente-accountants bijzondere eischen te stellen zijn. Mijn geachte tegenpleiter en ik zijn het dienaangaande dus eens. Wij verschillen slechts in de waardeering van deze bijzondere eischen. De heer *Reder* slaat de betekenis daarvan kennelijk niet hoog aan. Hij spreekt van enkele eischen ten aanzien van kennis der wetten en verordeningen en der ambtelijke verhoudingen, die echter z.i. niet de instelling van een afzonderlijk accountantsexamen zouden wettigen, maar slechts een aanvullend examen noodig zouden maken.

Naar mijn meening is dit een onderschatting van de bijzondere eischen en wel in drieërlei opzicht.

Inderdaad moet de accountant, die de Overheid terzijde wil staan, kennis van wetten en verordeningen verwerven. Men achte deze vereischte kennis niet licht en meene vooral niet, dat omdat de Instituutsexameneerder eenige onderdeelen van het recht in hoofdtrekken heeft bestudeerd, hij zich gemakkelijk deze kennis daarbij zal kunnen eigen maken. Er is in dit opzicht een groot verschil tusschen het particuliere bedrijfsleven en den Overheidsdienst.

In de particuliere maatschappij is wets- en rechtskennis niet zeer verbreid. Wie daarvan iets bezit — en dat is het geval met den accountant — slaat meestal reeds bij de grootere onkunde van particuliere ondernemers en employés een goed figuur. Een grondige kennis van wet en recht wordt voorts in het algemeen niet van den accountant verwacht. Daarvoor mag hij terecht naar advocaat en belastingconsulent verwijzen.

De Overheidsdienst wordt veel meer door wettelijke regelingen beheerscht en de functionarissen plegen deze regelingen, voor zoover zij hun arbeid betreffen, grondig te kennen. De Overheidsaccountant mag bij hen te dien aanzien niet achter-